

83. Perjantaina 20 päivänä lokakuuta 1995

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

tehdään päätös ed. Saaren ym. välikysymyksestä 1/1995 vp hallituksen suunnitelmien sosiaaliturvaheikkyyksien vaikutuksista 2184

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjien eläkelain 10 §:n muuttamisesta 2185

Hallituksen esitys 92/1995 vp Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 11/1995 vp

Lähetekeskustelu

2) Lakialoite laiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa ”

Lakialoite 44/1995 vp (Väistö)

3) Lakialoite laiksi työsopimuslain väliaikaisesta muuttamisesta 2193

Lakialoite 46/1995 vp (Kantalainen ym.)

Mietintöjen pöydällepano

4) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1996 2194

Hallituksen esitys 114/1995 vp Valtiovarainvaliokunnan mietintö 17/1995 vp

5) Hallituksen esitys laiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa 2194

Hallituksen esitys 57/1995 vp Hallintovaliokunnan mietintö 3/1995 vp

6) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain 4 ja 7 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 58/1995 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1995 vp

7) Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 101/1995 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 4/1995 vp

8) Hallituksen esitys laiksi merimiesten palkkaturvalain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 126/1995 vp Työasiainvaliokunnan mietintö 2/1995 vp

9) Hallituksen esitys laeiksi työaikalain sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 127/1995 vp Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1995 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Alho, Andersson C., Aura, Halonen, Heinonen, Juhantalo, Kalliomäki, Karhunen, Kiljunen, Korhonen R., Lax, Löf,

Pietikäinen S., Saapunki, Salolainen ja Vistbacka.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Juhantalo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Juhantalo, R. Korhonen, Lax ja Löf.

Valtioneuvoston jäsenen sidonnaisuudet

Puhemies: Ilmoitetaan, että 19 päivänä lokakuuta 1995 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ovat puhemiehelle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 38 b §:n mukaisesti muutokset valtioneuvoston jäsenten 21 päivänä huhtikuuta 1995 ilmoitettuihin selvityksiin sidonnaisuuksista ministeri Heinosen osalta.

Ed. Saaren ym. välikysymys hallituksen suunnitelmien sosiaaliturvaheikkouksien vaikutuksista

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen tehdään päätös ed. Saaren ym. välikysymyksestä n:o 1 hallituksen suunnitelmien sosiaaliturvaheikkouksien vaikutuksista. Keskustelu asiasta julistettiin viime tiistaina pidetyssä istunnossa päättyneeksi.

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttäväksi yksinkertaisen päiväjärjestykseen siirtymisen, jonka sanamuoto on seuraava: ”Kuultuansa annetun selityksen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.” Kutsun tätä puhemiehen ehdotukseksi.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on tehty kolme ehdotusta perustelluksi päiväjärjestykseen siirtymiseksi, jotka ovat seuraavat.

Ed. Saari ed. Huhntasen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta toteaa,

että hallitus ei ole antanut määräaikaan mennessä eduskunnalle sen edellyttämää sosiaaliturvaselontekoa,

että hallitus ei ole tehnyt etukäteen riittävää kokonaisarviota sosiaaliturvaan kohdistuvien leikkausesitystensä todellisista vaikutuksista,

että hallituksen leikkausesitykset kohdistuvat yksipuolisesti kansalaisten perusturvaan ja murentavat toteutuessaan perinteistä suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa ja

että hallitus ei näistä syistä nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Kankaanniemi ed. Räsänen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä korjaa perhepoliittisia linjauksiaan niin menoleikkausten, verotuksen kuin päivähoitojärjestelmien osalta todellisten valtiontalouden säästöjen aikaansaamiseksi ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi sekä lisäksi työllisyyden tehostamiseksi parantaa pk-yritysten työllistämisedellytyksiä, vauhdittaa työn jakamisen edistämiseen tähtäviä ja kotimaista kulutuskysyntää lisääviä toimia,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Tarkka ed. Penttilän kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen välikysymykseen eduskunta toteaa, että hallituksen säästöpolitiikassa lapsiperheiden ja opiskelijoiden kohtelu on kohtuuttoman kovaa ja että sen toteuttamat säästöt heikentävät perusturvaa eikä ansiosidonnaisia etuja, kuten olisi nykytilanteessa johdonmukaista. Nämä arvovalinnat poikkeavat hallituksen esittämästä ohjelmajulistuksesta, jonka eduskunta on hyväksynyt.

Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa finanssipolitiikassaan tähänastista paremmin huomioon ihmisarvoa korostavan arvoperustan ja yhteiskunnan välttämättömän rakennemuutoksen tarpeen,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Päiväjärjestykseen siirtymistä koskevista ehdotuksista äänestettäessä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Saaren ehdotuksesta ed. Kankaanniemen ehdotusta vastaan, sitten voittaneesta ed. Tarkan ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Kankaanniemen ja ed. Saaren ehdotusten välillä.

Ed. Kankaanniemen ehdotus ”jaa”, ed. Saaren ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 133 jaa- ja 45 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 19. (Ään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Kankaanniemen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Tarkan ja ed. Kankaanniemen ehdotusten välillä.

Ed. Tarkan ehdotus ”jaa”, ed. Kankaanniemen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 52 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 18. (Ään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Tarkan ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Tarkan ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Puhemiehen ehdotus ”jaa”, ed. Tarkan ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 127 jaa- ja 51 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 18. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiehen ehdotuksen.

Asia on loppuun käsitelty.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjien eläkelain 10 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 92/1995 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 11/1995 vp

P u h e m i e s : Käsitteilyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 11. Viime

keskiviikon toisessa istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

10 §

Keskustelu:

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Lämsän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Lämsä ed. Huuhtasen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Lämsän ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 129 jaa- ja 50 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Lakialoite laiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa

Lähetekeskustelu
Lakialoite 44/1995 vp (Väistö)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelussa on viikko sitten jättämäni lakialoite, joka on rinnakkaisaloite eduskunnan käsittelys-

sä olevalle hallituksen esitykselle n:o 82/95. Aloitteessa ehdotetaan, että rikosasiassa, jossa virallisen syyttäjän ajama syyte on hylätty, korvataan aiheettomasti syytetylle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut valtion varoista.

Lakialoitteessa ehdotetun menettelyn toteutuminen parantaisi merkittävällä tavalla kansalaisen oikeusturvaa. Viime vuosina oikeusturvaky-symykset ovat olleet keskeisesti esillä ja korjauksen kohteena myös muussa hiljattain uudistetuksa lainsäädännössä, kuten esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa.

Uudistetussa lainsäädännössä on systemaattisesti parannettu kansalaisen oikeusturvaa ja asetustasoisia normeja on nostettu lakitasolle. Nyt on aika saada lain antamaa oikeusturvaa syyttömästi syytetyille.

Arvoisa puhemies! Nykyinen tilanne on maasamme kansainvälisesti poikkeuksellinen. Lähes kaikissa muissa Euroopan maissa valtio korvaa syyttömästi syytetyn kulut. Viitattakoon tässä yhteydessä esimerkiksi Ruotsin voimassa oleviin säännöksiin. Jos Ruotsissa syyttäjän syyte hylätään taikka jätetään tutkimatta tai sillensä, tuomioistuin määrää yleisistä varoista syytetylle korvausta sellaisista kustannuksista, jotka ovat olleet tarpeen syytetyn oikeuden valvomiseksi. Syytetylle voidaan tässä tapauksessa lisäksi suorittaa korvausta hänen saapumisestaan tuomioistuimeen.

Meillä taas voimassa olevan oikeutemme mukaan syytetyllä ei ole oikeutta oikeudenkäyntikulujensa korvaukseen valtion varoista, kun häntä vastaan ajettu syyte on hylätty. Tämän kansalaisen oikeusturvaan liittyvän vakavan epäkohdan kiireellinen korjaaminen on lakialoitteen tavoitteena. Vuositasolla lakialoitteen aiheuttamat kustannukset ovat arviolta noin 20 miljoonaa markkaa.

Arvoisa puhemies! On luonnollista, että rikostutkiminnan, syyttämisen ja tuomitsemisen edellytykset ovat erilaiset. Tästä huolimatta ei voida pitää hyväksyttävänä, että rikosasiassa syytetty joutuu itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluihinsa, vaikka virallisen syyttäjän ajama syyte häntä vastaan on tullut hylätyksi.

Valiokuntakäsittelyssä on harkittava aloitteen laajentamista siten, että syytteen hylkäämisen lisäksi syytetylle aiheutuneet kustannukset korvattaisiin valtion varoista myös tilanteissa, joissa syyttäjän syyte jätetään tutkimatta tai asia jää sillensä. Erikseen on valiokuntakäsittelyssä tarpeen pohtia myös esitutkintavaihetta ja tässä vaiheessa syntyneiden asiantuntijakulujen

mahdollista korvaamista, kun syyte tällöin hylätään.

Oikeusvaltiossa kansalaisen oikeusturvaan kuuluu keskeisenä osana mahdollisuus puolustautua esitettyä syytettä vastaan ja tehdä se mahdollisimman asiantuntevasti ja tarvittaessa asiantuntija-apuun turvautuen. Onhan syyttäjänkin oikeudenkäynnissä asiantuntija. On kohtuutonta, jos tavallinen kansalainen tulee tuomituksi sen vuoksi, että hänellä ei ole ollut taloudellisia mahdollisuuksia avustaja-apuun ja itse hän ei ole osannut oikeudenkäynnissä asiantuntevasti puolustautua.

Lakialoitteessa ehdotettua kansalaisen oikeusturvan parannusta puoltaa myös se, että käytettävissä olevan tiedon perusteella vakuutusyhtiöt eivät enää ole halukkaita korvaamaan syyttömän oikeudenkäyntikuluja. Kuluvan vuoden heinäkuun alusta lähes kaikki vakuutusyhtiöt ovat muuttaneet kotivakuutuksensa oikeusturvavakuutuksen ehtoja sellaisiksi, että oikeudenkäyntikuluja ei korvata, vaikka syyte hylätäisiin.

Arvoisa puhemies! Jätin lakialoitteeni viikko sitten. Kuluvalla viikolla asia on ollut julkisessa sanassa painokkaasti esillä, kun eduskunnan uusi oikeusasiamies Lauri Lehtimaja on pyytänyt oikeusministeriötä selvittämään, miksi puheena olevaa lainmuutosesitystä ei annettu eduskunnalle.

Hallituksen puolella uudistusesityksen poistamista on perusteltu rahalla. Kun syyttäjän ajamia syytteitä hylätään vuodessa noin 5 000, oikeusministeriö on arvioinut uudistuksen vuotuisiksi kustannuksiksi aiemmin mainitsemani 20 miljoonaa markkaa. Uudistus on kaatunut ainakin julkisuudessa kerrotun mukaisesti rahan, siis valtiontalouteen.

Hallituksen esitykseen sisältyvä vakava puute on mahdollista korjata eduskuntakäsittelyssä jättämäni lakialoitteen pohjalta. Toivon, että lakialoitteeni käsittely lakivaliokunnassa johtaa syyttömästi syytetyn oikeusturvan kannalta myönteiseen tulokseen ja oikeutemme tämän vakavan epäkohdan korjaamiseen. Kun tavoitteenä tulee olla vallitsevan epäkohdan korjaaminen kiireellisesti, valiokuntakäsittelyssä on tarpeellista pohtia myös sitä vaihtoehtoa, että lakialoitteen tarkoittama uudistus toteutetaan erillisenä, kiireellisesti voimaan saatettavana lainsäädäntöhankkeena.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa puhemies! Tämä ed. Väistön lakialoite

sisältyi alun perin hallituksen esitykseen laiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa, joka sinänsä on vuosisadan uudistus ja hyvin laaja. On täysin selvää, että sen jälkeen, kun eduskunnan oikeusasiamies on pyytänyt selvityksen tästä yhdestä detaljista, se tulee lakivaliokuntaan käsiteltäväksi tässä yhteydessä. Kun me saamme oikeusministeriöltä selvityksen, tämä kysymys tullaan juurta jaksain selvittämään ja tässä yhteydessä ratkaisemaan. Henkilökohtaisesti olen samaa mieltä kuin ed. Väistö, että tämän pykälän olisi pitänyt sisältyä hallituksen esitykseen.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistö puuttui puheesaan esityksen taloudelliseen osaan. Olisin täydennyksenä todennut, että asia on niin, kuin hän mainitsi, eli tämä on noin 20 miljoonan markan kustannuksiin nouseva erä. Tässäkin, arvoisa puhemies, on jälleen kysymys — sen verran täydennän tätä — säästöjen kohdentamisesta. Oikeusministeriön sisällä on tämä asia mahdollista hoitaa taloudellisenä kysymyksenä, mikäli asiaan riittävästi paneudutaan.

Oikeusministeri Jäätteenmäkihin yritti viedä tätä asiaa jo eteenpäin ja veikin. Nyt ministeri Niinistö on nähin taloudellisiin kysymyksiin vedoten mm. Helsingin Sanomissa tätä asiaa mielestäni hieman vähätellyt, ja se ei ole paikallaan, koska oikeudenkäynnissä, jos jossain, on oikeudenmukaisuudesta kysymys. Tämä asia, kun säästöjä oikein kohdennetaan, on mielestäni taloudellisenä kysymyksenä kyllä hoidettavissa ja siinä mielessä ed. Väistön lakialoite on erityisen kannatettava.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väistön lakialoite on todella tarpeellinen, ja kuten ed. Ala-Nissilä totesi, kysymys on tässä poliittisesta tahdosta ja siitä, miten oikeusministeriön sisällä säästöt halutaan kohdentaa. Tämä lakiesitys kokonaisuudessaan oli jo edellisessä hallituksessa monta kertaa esillä. Silloin ministeri Viinanen vastusti sitä perusteena se, että tämä toisi lisäkuluja 20 miljoonaa markkaa. Silloin etsin nämä säästöt oikeusministeriön muista pääluokista, mutta se ei ministeri Viinaselle sopinut. Ihmettelen tässä, kuka määrää nykyisin oikeuspolitiikan suunnan, onko se valtiovarainministeri Viinanen vai onko se oi-

keusministeri ja -ministeriö. Tähän on varat olemassa, jos on poliittista tahtoa ja jos on tahtoa pitää huolta sellaisen ihmisen oikeuksista, joka on syyttömästi — täysin omaa syyttään — joutunut oikeuden eteen.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Ed. Väistön lakialoite aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta valtion varoista on mielestäni kyllä täysin aiheellinen, ja henkilökohtaisesti kyllä kannatan sitä. Tiedän, että syytetyn oikeusturva tänä päivänä Suomessa maksettomien oikeudenkäyntien osalta on jo järjestetty varsin hyvin, mutta oikeusvaltion periaatteisiin kuuluu vastata vapauttavassa tapauksessa syyttömän henkilön niistä kuluista, mitä tämä prosessi on hänelle aiheuttanut.

Tänä päivänä vedotaan tietysti aiheestakin kaikkiin valtiolle aiheutuviin lisäkustannuksiin. Joissain vaiheissa on esitetty, että tämä uudistus aikaansaisi valtiolle 20 miljoonan markan lisäkustannukset, mutta asiantuntijoiden kanssa keskusteltuani on todettava, että tämä arvio on kyllä aika yläkanttiin asetettu.

Myös vakuutusyhtiöt ovat oikeusturvata-pauksissa suhtautuneet turhankin kielteisesti asianomistajan ja myöskin syytetyn korvauksiin rikostapauksissa, vaikka syyttäjän ajama kanne olisikin mennyt kumoon.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyjen uudistamiseksi on lähetetty valiokuntakäsittelyyn, ja varmasti jo siinä vaiheessa lakivaliokunta ottaa kantaa myös tässä lakialoitteessa ed. Väistön esittämiin varsin aiheellisiin kannanottoihin.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Väistön lakialoite on oikea ja oikeuspoliittisesti merkittävä. Näin tulee juuri kansanedustajan toimia, kuin hän on toiminut, eli hän on tehnyt tästä lakialoitteen, kun lain kokonaiskäsittely on eduskunnassa käynnissä. Itselläni oli samantapaisia ajatuksia, että tästä voisi tehdä lakialoitteen, ja olen hankkinut hallituksen esityksestä poistetut ehdotukset oikeusministeriön valmistelusta. Tämähän on vähän laajempi paketti kuin pelkästään oikeudenkäyntikulut, ja ehkä se oikeusturva on nimenomaan muissa kohdissa kuin oikeudenkäyntikuluisa. Haluan siitä muutaman sanan sanoa.

Toisin sanoen tämän asian ratkaisemista on perusteellisesti valmisteltu ja siitä on kaikki pykälät olemassa. Suurempi kohta on rikoksesta epäillyn puolustus. Toisin sanoen hallituksen esi-

tyksestä on jätetty kokonaan pois rikosoikeudenkäyntiuudistuksen 2 luku, joka sisältää rikoksesta epäillyn puolustuksen. Siinä on 18 pykälää, ja se on kokonaan poissa tästä. Siinä on ajatuksena se, että epäillylle on pyynnöstään määrättävä julkinen puolustus, jos hän on pidätettynä tai vangittuna taikka epäiltynä tai syytteessä rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta. Julkinen puolustus on määrättävä viran puolesta myös, kun epäilty ei kykene puolustamaan itseään tai epäilty, jolla ei ole puolustajaa, on alle 18-vuotias, jollei ole ilmeistä, ettei häntä tarvitse avustajaa, edelleen jos epäillyn valitsema puolustaja ei täytä puolustukselle asetettavia vaatimuksia tai ei kykene puolustamaan epäiltyä tai jos on muu erityinen syy.

Nyt voidaan tietyksi kysyä, onko tämä tärkeää. Sanon, että esitutkintavaihe on oikeusturvan kannalta keskeisimpiä kysymyksiä, koska esitutkinnassa nimenomaan syyllisyyskysymyksen aineisto kerätään. Joku voi sanoa, että se vaikeuttaa poliisin työtä merkittävästi, jos silloin tulee avustaja. Nytkin avustaja on oikeutettu olemaan kuulusteluissa, mutta ei ole säädetty julkista puolustusta. Ihmisten tasa-arvon kannalta olisi erittäin tärkeää, että tässä kohtaa huolehdittaisiin puolustuksesta riittävästi. Tästä on olemassa valmis 18 pykälää käsittävä oikeusministeriössä huolellisesti valmisteltu esitys. Pidän tätä hyvin merkittävänä.

Samoin aineistossa, joka minulla on käytävissä, on oikeudenkäyntikulujen korvaaminen. Se on vähän pidempi ja yksityiskohtaisempi, kuin ed. Väistön tekemässä lakialoitteessa. Siinäähän ei ole ollut samaa valmistelutaustaa, ymmärrän sen, koska se on tehty eduskuntatyön ohella.

Mielestäni kun lakivaliokunta asiaa pohtii ja nyt kun eduskunnan oikeusasiamies on siihen kiinnittänyt erityistä huomiota, tulisi ottaa huomioon sekä rikoksesta epäillyn puolustus että oikeudenkäyntikulujen korvaaminen sille, jota vastaan syyte on hylätty, ja tarkastella asiaa kokonaisuuden kannalta. Tässä kohtaa haluan kiinnittää huomiota kustannuksiin. Olen käsittänyt, että kustannukset joista on puhuttu, suurelta osin aiheutuisivat nimenomaan siitä julkisesta puolustuksesta, joka on rikoksesta epäillyn kohdalla, eli esitutkintavaiheesta. Näin ollen pelkästään syytteen hylkäämiskustannukset eivät ehkä tätä luokkaa olisikaan, mitä julkisesti on mainittu. Mutta sanoisin, että kokonaisuutta lakivaliokunnan pitäisi huolellisesti tarkastella. Toinen

mahdollisuus olisi tehdä asiasta vielä toinenkin lakialoite, jossa olisi käsitelty oikeusministeriön aineiston perusteella sekä rikoksesta epäillyn puolustusta että oikeudenkäyntikulujen korvaamista.

Lopuksi haluan sanoa, että pidän erittäin tärkeänä luonnollisesti sitä, että asianomistajan oikeusturvaa korostetaan uudessa rikosoikeudenkäyntimenettelyssä. Mutta sanon, että sen kohdalla, että asianomistajien oikeusturvaa merkittävästi korjataan — ja siihen on saatava parannuksia — oikeusvaltion piirteisiin kuuluu myös se, että rikoksesta epäillyn kohdalla noudatetaan sitä kansainvälistä tasoa, jota muualla sivistysvaltioissa noudatetaan. Meille myös tämä vaihe on hyvin tärkeä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ehdotus on hyväksyttävä, ei siinä mitään, mutta eräitä kommentteja.

Ensinnäkin puhuttiin aiheettomasti nostetusta syytteestä. Se on vähän virheellinen ilmaisu sikäli, että syyttäjä nostaa syytteen silloin, kun katsotaan, että syytteelle on todennäköiset perusteet. Syyttäjän on oikeastaan pakko silloin nostaa syyte. Ei syytettä ole aiheettomasti nostettu eikä syytettyä todeta edes oikeudessa koskaan syyttömäksi. Mutta syyte hylätään, koska näyttöä siitä ei ole, että henkilö olisi syyllistynyt kyseisiin rikoksiin. Nämä virheelliset ilmaisut ovat pieni asia, mutta haluan pariin kohtaan kiinnittää muuten huomiota.

Ensinnäkin lain valmistelussa, jos asiasta totta tulee, täytyy kiinnittää huomiota eräisiin asioihin, esimerkiksi siihen tapaukseen, että syytetty tuomitaan alioikeudessa ja hovioikeudessa tai korkeimmassa oikeudessa syyte hylätään joko osittain tai kokonaan. Tämä on itsestäänselvä asia silloin tietysti, mutta pitää täsmentää myös laissa, miten silloin toimitaan.

Yksi selkeä ongelma on se, ettei Suomessa ole estettä syytteen uudelleen nostamiseen, jos riittävä näyttö on olemassa. Meillä ei ole mitään Simpsonin lakia niin kuin Yhdysvalloissa. Mitä tapahtuu silloin, jos henkilöä vastaan nostetaan uudelleen syyte ja hänet tuomitaan? Mitä tapahtuu silloin aikaisemman hylkäyksen perusteella tuomittujen korvausten suhteen? Tämäkään ei ole mikään iso ongelma, melkein pä haettu, voin sanoa tällä tavalla. Mutta asiaa pitää joka tapauksessa lain perusteluissa ja pykälissä selventää, ettei tule mitään ongelmakohtia, jos laista nyt totta tulee. Todennäköisesti asia jää roska-koppaan niin kuin kaikki muutkin hyvät aloit-

teet, mutta kaikista täytyy tietysti puhua, on niillä tulevaisuutta tai ei.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Mikkolan ja eräiden muiden lausumiin, että tällainen muutos on oikeuspoliittisesti erittäin merkittävä. Se on myös ihmisoikeuksiin liittyvä asia, ja olisi hyvä, että sellainen käytäntö Suomeen saataisiin. Mutta kuitenkin tiettyjä epäilyksiä tulee asian tiimoilta esiin, kun se opposition taholta eduskuntaan tarjotaan tavallaan populistisena esityksenä.

Ihmettelen sitä, että entinen oikeusministeri Jätteenmäki, joka ed. Jätteenmäkenä on asiasta kovin innostunut, ei saanut silloin asiaa esille, kun hän oli ministerinä. Mutta nyt vielä tiukemman rahan aikana, jolloin otetaan eläkeläisiltä ja sairailta ja muilta isänmaan hyväksi, kaikilta otetaan jotakin, pitäisi tehdä laajakantoisia uudistuksia! Se on tyypillistä oppositiopolitiikkaa, että rahaa menemään vain, jotta hallituksella olisi vaikeampaa.

Sanoisin vielä yhtyen ed. Aittoniemen näemyksiin, että kyllä Suomessa syyttäjät ovat todennäköisillä syillä vakavasti asioihin paneutuvia eli näyttöä on huomattavalla tavalla, mutta kenties ei aina riittävästi. Usein käy niin, että kun syyte hylätään, asianomainen tulee ehkä aikanaan saamaan korvausta, mutta sama henkilö on kuukauden parin päästä uudelleen syytteessä, jolloin on uusi ja entinen rikos, johon on ehkä näyttöä tullutkin. Kyllä melko lailla sama väki syytteen alaisena liikkuu, sen verran omakohtaista kokemusta syyttäjänä minulla on.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Minä olen lakivaliokunnan jäsenenä iloinen tästä keskustelusta, kun huomaan, että useat hallituspuolueittenkin edustajat ovat jo luvanneet lakivaliokunnassa, asian aikanaan sinne tultua, kannattaa ed. Väistön hyvän esityksen läpiviemistä.

Ed. Vähänäkille huomauttaisin kyllä, että kysymyksessä ei ole mikään populistinen oppositiopolitiikka, vaan ilmiselvän vääryyden oikaiseminen. Hallituksen esitys on jatkoa niille epäoikeudenmukaisille esityksille, joilla käydään milloin lasten, milloin eläkeläisten, milloin opiskelijoitten kimppuun, niin kuin on käyty.

Yleinen oikeustaju jo sanoo, ettei syyttömälle — tässä tapauksessa katson, ed. Aittoniemi, erittäin hyväksi käyttää sanaa syytön — tule aiheuttaa aiheetonta menetystä.

Myös yhdyn ed. Jätteenmäen ihmettelyyn siitä, kuka hallituksessa johtaa oikeuspolitiikkaa.

Jos ministeri Niinistö olisi määrätietoisesti ajanut oikeudenmukaisuutta, rahat olisivat varmasti löytyneet, niin kuin ne tulevat löytymään tässäkin tapauksessa.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkin puheeseen haluaisin todeta, että en katso olevani yhtään populistinen. Noudatan hyvin johdonmukaisesti sitä linjaa, mitä ajojin, kun tätä koskevaa hallituksen esitystä valmisteltiin. Ed. Vähänäkki varmasti tietää varsin hyvin, että tämä on suuri kokonaisuus, josta on nyt poistettu nämä pykälät, jotka ovat yksilön oikeusturvan kannalta hyvin merkittäviä.

Haluan vielä todeta, että tässä ei ole kysymys muusta kuin säästöjen kohdentamisesta. Silloin, noin vuosi sitten, etsin nämä noin 20 miljoonaa markkaa oikeusministeriön muista pääluokista, mutta se ei sopinut silloiselle ja nykyiselle valtiovarainministerille Viinaselle eikä ole sopinut nykään. Tätä taustaa vasten on todella minusta aihetta kysyä, onko se ministeri Viinanen, joka päättää miten oikeusministeriön rahat käytetään. Minusta Suomessa oikeuspolitiikan linja tulee muotoilla eduskunnassa ja oikeusministeriössä.

Oloisin kaivannut sitä, että oikeusministeri Niinistö olisi ollut täällä paikalla ja perustellut, miksi hän katsoo, että yksilön oikeusturvan kannalta ei ole tärkeää saada asianmukaista puolustusta. Mutta kun vertaa tätä ja muita hallituksen esityksiä, ymmärrän toki: köyhiltä pois, eikä köyhillä ole oikeutta minkäänlaiseen perus- ja oikeusturvaan.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Lakialoite on tehty kyllä hyvin vakavalla mielellä. Tästä syystä olen hyvin pahoillani, että ed. Vähänäkki edellä leimasi tämän hankkeen populistiseksi. Tällöin pitää kysyä, onko eduskunnan uusi oikeusasiamies, joka täällä viikolla on nostanut tämän asian esille, myös populistisessa mielessä liikkeellä. Uskon vakaasti, että hän on todella huolissaan kansalaisten oikeusturvasta. Ilolla olen pannut merkille, että useat lakivaliokunnan jäsenet ovat yhtyneet käsitykseen tämän hankkeen tärkeydestä ja siitä, että tämä on nyt todella saatava hoidettua.

Varmasti on niin, että lakialoitteessa on teknisiä puutteita. Korjattakoon ne lakivaliokunnan käsittelyssä tai muutettakoon hankkeen toteutus niin, että se tulee uutena asiana. Jos ed. Mikkola laittaa uuden lakialoitteen, niin uskon, että asia silloin täsmentyisi.

Minusta on olennaista ja pääasia, että asia voidaan todella nyt hoitaa ja mieluummin niin, että se tulee hoidettua mahdollisimman nopeasti ja että voimaantulo ei siirry vuoden 97 alkuun, niin kuin lakipaketin voimaantulo on ajateltu.

Oikeusministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Kun olen seurannut tätä keskustelua, huomaan, että pääasiasta ei juurikaan ole puhuttu. Edustajille on jaettu varsin laaja rikosprosessilainsäädäntöä koskeva uudistus. Se liittyy siihen uudistukseen, joka siviiliprosessipuolella jo on aikanaan säädetty.

Heti alkuun joutuu toteamaan, että tämä on pahasti viivästynyt. Kun ed. Jätteenmäen jälkeen oikeusministeriöön saavuin, havaitsin että jostain kumman syystä rikosprosessia koskeva uudistus oli maannut siellä kuukausitolkulla täysin valmiina, ilman että sille oli yhtään mitään tehty. Minusta se on aika valitettavaa. Kun täällä puhutaan syytettyjen oikeusturvasta, puhun myöskin uhrien oikeusturvasta. Näitten molempien osapuolten kannalta on aika ikävää, jos jonkin muun kuin itse pääasian takia suuri uudistus vain makaa pöydällä. Se olisi ilmeisesti, ed. Jätteenmäki, maannut pöydällä täsmälleen niin kauan, kuin te olisitte oikeusministerinä ollut ja makasikin, olisi ollut ilmeisesti vuosiakin tarvittaessa.

Tiedämme varmasti kaikki, että tuohon kokonaisuudistukseen oli otettu mukaan aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva periaate, joka ei välttämättä siihen kokonaisuuteen elimellisesti sitoudu. Se voidaan siitä irrottaa, se voidaan ottaa esille myöskin irrallisena milloin tahansa. Ilmeisesti tästä syystä silloin katsottiin asialliseksi pantata sitten kaikkea, jolloin minä väitän, että tehtiin kyllä jo vahinkoa. Kun tuollainen uudistustyö on saatu valmiiksi, siis pääuudistustyö, toki on kohtuullista myöskin ajaa sitä eteenpäin.

Se, että näin oli käynyt, johtui tästä pienemmästä osasta. Siihen ei ollut rahaa. Aivan samaan tilanteeseen törmäsin minä. Mutta se ratkaisu, jonka jouduin tekemään, oli — ja olen edelleenkin sitä mieltä, että se oli ainoa oikea — ottaa pääasia kuitenkin käsittelyyn, ettei kostaisi tavallaan pienen asian menetystä sillä, että antaa itse pääasiankin maata. Minusta se oli virheellistä logiikkaa. Nyt on varsin vaativa tehtävä tuon rikosprosessilainsäädännön uudistaminen, johon lakivaliokunta tulee, uskon niin, paneutumaan täydellä tarmolla, ja uskon, että sieltä tulee hyvää jälkeä.

Mitä tulee aiheettomasti syytettyjen oikeudenkäyntikuluihin, otetaan nyt ensin pois tämä sosiaaliaspekti, jota ed. Jätteenmäki esitti. Hänhän väitti, että köyhiltähän tässä otetaan. Köyhät saavat maksuttoman oikeudenkäynnin, syytetään heitä aiheesta tai aiheettomasti. Sehän on meillä lähtökohta. Ehkä siinä on myös eräs ongelma, nimittäin juuri maksuttoman oikeudenkäynnin menot ovat sellaiset, että niiden kanssa oikeusministeriössä on jouduttu nyt aika lailla taistelemaan ja taiteilemaan. Ne ovat ylittyneet muistaakseni noin 40 prosentilla siitä arviosta, joka tämän vuoden talousarviossa on tehty. Velkasaneerauslakihan on siihen oleellisesti vaikuttanut.

Mutta sen se on aiheuttanut, että me joudumme ensi vuoden budjetissa karsimaan oikeusministeriön menoja jo pelkästään näitten maksuttomien oikeudenkäyntien määrärahan ylitysten vuoksi noin 20—30 miljoonalla markalla. Mitä se tarkoittaa? Luulen, että täällä etenkin aluepoliittisin perustein moni edustaja varsin hyvin tietää, että tällä hetkellä vankeinhoitolaitosta joudutaan kokonaisuudessaan tutkimaan, ja selvä ohje on, että sieltä on löydettävä nyt säästöä. Se tarkoittaa kyllä pahimmassa tapauksessa — toivon mukaan ei, mutta pahimmassa tapauksessa — jopa työpaikkojen menetystä.

Jos tässä yhteydessä ikään kuin suin päin tämän rikosprosessiesityksen eräs pieni alue eli aiheettomasti syytettyjen oikeudenkäyntikulut olisi otettu esitykseen — sen on arvioitu maksavan 20 miljoonaa markkaa — se olisi tietysti johtanut aivan samaan prosessiin vankienhoitopuolella, tosin vain huomattavasti ankaramman jälkeen, jolloinka missään tapauksessa ei olisi voitu välttää aika koviakaan toimenpiteitä. Tässä nyt vain sattuu olemaan niin, että kullakin ministeriöllä on omat raaminsa ja resurssinsa, ja ilmeisesti sen tietäen edeltäjäni ei uskaltanut ollenkaan otamaan koko tätä asiaa esiin. Se on eräs toimintamalli, joka aika huonosti sopii kylläkin siihen käsitykseen, mikä minulla on asioitten hoitamisesta.

Tästä on nyt noussut ikään kuin asia, joka vasta nyt olisi syntynyt: Suuri oikeusturvavaje on Suomeen syntynyt nyt, kun rikosprosessia koskeva ehdotus ei pitänytään sisällään tätä ehdotusta. Minusta tämä on aika erikoista logiikkaa erityisesti niiltä puoluerhyhmiltä, joilla on oikeusministerin salkku ollut hallussaan taloudellisesti huomattavasti kevyempinä aikoina, kuin mitä nyt eletään. Miksei ihmeessä silloin tätä oikeusturvavajetta paikattu? Me olimme silloinkin si-

dottuja jo Euroopan ihmisoikeussopimukseen, johon nyt on vedottu.

Ihan selvyuden vuoksi haluan vielä todeta, että Euroopan ihmisoikeussopimus, jonka muistaakseni 6 artiklan 2 kohtaan tässä yhteydessä on vedottu, ei suinkaan expressis verbis lausu sellaista, että aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulut tulisi korvata. Päinvastoin saman artiklan 3 kohdassa kerrotaan täsmälleen, minkälaiset oikeudet syytetyllä on. Siellä kyllä sanotaan, että eräät hänen kulunsa on korvattava, nimittäin tulkin kulut. Tästä voidaan tehdä sellainen vanha kunnan e contrario -päätelmä, että jos olisi sopimuksella tarkoitettu, että aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulut on kokonaisuudessaan korvattava, ne olisi kyllä lausuttu siinä sopimuksessa. Paremminkin näyttää siltä, että ne on tietoisesti jätetty pois.

En ollenkaan sitä halua kiistää tässä, etteikö olisi erinomainen asia, jos kyettäisiin aiheettomasti syytettyjen oikeudenkäyntikulut korvaamaan. Se olisi vallan mainio asia. Mutta haluan korostaa, että aivan samaa luokkaa olevia kysymyksiä meillä on myös rikosten uhrien osalla, siis sellaisten uhrien, jotka myös todetaan siinä prosessissa uhriksi. He joutuvat maksamaan oikeudenkäyntikuluja suorastaan esimerkiksi pöytäkirjan lunastuksen muodossa, mistä kaikki syytetyt ovat vapaana. Heidän tilanteensa on periaatteessa siis ehkä heikompi. Olen hivenen kummastellut, että en ole saanut ollenkaan vastakäikua sille ajattelulle, että jos meiltä nyt löytyisi tuollainen 20 miljoonaa, pitäisikö samassa yhteydessä myös uhrien asemaa yrittää paikata. Minusta he ovat vähintään yhtä viattomia kuin aiheettomasti syytetytkin. Molemmat ovat varmasti uhrin asemassa.

Haluan myös korostaa sitä, että rikosprosessiuudistus ei ole mikään kohtalonkysymys, niin että tässä nyt auktoritatiivisesti hamaan tulevaisuuteen ratkaistaisiin, korvataanko aiheettomasti syytetyn kulut vai eikö. Se, että se yhteys pääesitykseen ei ole niin elimellinen, myös tarkoittaa sitä, että tämä kysymys voidaan ottaa milloin tahansa, totta kai, uudelleen esille. Luonteva yhteys on esimerkiksi se, jos oikeusministeriön saadaan neuvoteltua suurempi raami. Silloinhan rahaa sitten löytyisi.

Toinen tapa pyrkii raivaamaan tälle tilaa, ja siitä minusta olisi ihan mielenkiintoista keskustella, on kysyä, olisiko meillä varaa luopua rikosprosessin muusta turvasta jonkin verran. Tarkoitin silloin aiheellisesti tuomittujen oikeusturvaa, joka on erittäin korkeaa tasoa. Mutta sekin tun-

tuu kovin kipeältä kysymykseltä, kun siitä olen keskustellut. Silloin mentäisiin maksuttoman oikeudenkäynnin puolelle, raivattaisiin sieltä ikään kuin tilaa tälle rahalle. Jos tällainen lääkit-sijä tästä salista löytyy, niin mielelläni lainaan reseptiä ja toimin myös sen mukaan. Pelkään pahoin, ettei löydy.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Olen ollut usein ja jatkuvasti ja olen edelleen ja tulevaisuudessa rikoksen uhrin puolesta puhumassa. Varmasti voi yhtyä siihen, mitä ministeri Niinistö äsken sanoi. Asiat ovat kääntyneet jollakin tavalla ikään kuin väärinpäin keskustelussa. Mutta ed. Väistön aloite on ilman muuta oikea.

Helposti luullaan, että nyt vain ajetaan sellaisen rikoksesta syytetyn asiaa, joka on syytteessä esimerkiksi varkauksista, pahoinpitelyistä tai talousrikoksista. Tästähän ei ole kysymys. Nämä syytteethän menevät — voiko sanoa tässä yhteydessä — erinomaisen hyvin lävitse. Niissä hyvin harvoin syyttäjä erehtyy. Pitää huomata myös, että tavallisissa liikennejutuissa joutuu usein syytteeeseen aiheettomasti henkilöitä. Niissä tulee hylkäämisiä erinomaisen paljon ja syntyy aika suuria kustannuksia. Itse olen ollut syyttämässä ainakin 2 500 jutussa. Täytyy valitettavasti tältä paikalta vielä myöntää, että liikennejutuissa on tullut juuri tappioita, jos ajattelee syyttäjän kannalta. Siellä on tullut tuhansien markkojen kuluja syytetylle eikä hän ole saanut niitä mistään korvattua jopa hovioikeuden päätöksen jälkeen. On aivan paikallaan, että tällaisissa tapauksissa syytetty, jota ei ole tuomittu, saa korvauksen valtion varoista.

Missään tapauksessa uhria ei saa tässä yhteydessä unohtaa, mutta ei asioita saa kytkeä yhteen. Jos nämä kaikki asiat kytketään toinen toisiinsa, meillä ei tule mitään valmista. Tällainen aloite voidaan vetää läpi aivan itselläinkin. Ei tarvitse ottaa välttämättä kaikkia asioita huomioon. Kun olen lakivaliokunnan jäsen, tulen varmasti asiaa myös paimentamaan.

Ed. Jäättelä: Arvoisa puhemies! Olen oikeusministeri Niinistön kanssa aivan samaa mieltä siitä, että esitys on viivästynyt. Siihen on kaksi syytä. Ensimmäinen syy on se, että asiasta kiisteltiin koko hallituksessa. Se oli kolme kertaa siellä esillä. Toinen syy on se, että kun tästä oli keskusteltu pitkään hallituksessa, otin yhteyttä lakivaliokuntaan ja tiedustelin heidän työtilannettaan. Sieltä vastattiin aivan yksiselit-

teisesti, että vaikka esitys olisi myöhemmin annettu, lakivaliokunta ei olisi ehtinyt asiaa käsitellä. Jos oikein muistan, antamistani esityksistä kolme jäi kokonaan käsittelemättä lakivaliokunnassa nimenomaan sen vuoksi, että siellä oli niin paljon työtä, että he eivät ehtineet asiaa käsitellä. Siellä oli työruuhka. Muun muassa hyvin tärkeää arvopaperimarkkinalakia lakivaliokunta ei ehtinyt käsitellä laisinkaan. Nämä olivat ne syyt, miksi tämä on nyt käsittelyssä.

Toki myönnän senkin, että budjetti oikeusministeriössä, kuten kaikissa muissakin ministeriöissä, on tiukka. Mutta vieläkin haluan todeta sen, että tähän lakiesitykseen olisi varattu rahat oikeusministeriön pääluokasta, jos se olisi valtiovarainministerille sopinut.

Rikoksen uhrin asemasta haluaisin sanoa myös, että se on yksilön oikeusturvassa puute, joka tulisi korjata.

Ed. L a p i n t i e : Arvoisa puhemies! Uutena kansanedustajana en osaa ottaa kantaa siihen, miksi rikosprosessioikeusasia on viivästynyt tai jäänyt viivästymättä. Nyt se on kuitenkin tullut lakivaliokunnan käsittelyyn. Suuri osa lakivaliokunnan jäsenistä ei ole juristeja, joten aivan varmasti se tulee nytkin teettämään paljon työtä.

Oikeusministeriö on tehnyt sen ratkaisun, että esityksestä on poistettu syyttömästi syytetyn korvausmahdollisuus. Sikäli lakivaliokunnan jäsenenä ymmärrän ratkaisun, mutta olen myös oppinut luottamaan valiokuntien työhön siinä määrin, että uskon, että riippumatta mitenkään lakialoitteesta, joka tänään on tehty, asiaa tullaan siellä käsittelemään ja pohtimaan hyvinkin perusteellisesti. Mikäli valiokunnassa pääsemme yksimielisyyteen aiheesta, aivan varmasti tätäkin puolta tullaan edelleen oikeusministerin kanssa käymään läpi.

Kiistatontahan on, että nimenomaan syyttömästi syytetyn mahdollisuus saada korvauksia valtiolta on häpeäpilkku suomalaisessa oikeuskäytännössä erityisesti ihmisoikeuksien vuoksi. En nyt kuitenkaan haluaisi aliarvioida valiokuntien työtä vaan uskon, että olisimme osanneet asiaa käsitellä ilman lakialoitettakin, mutta totta kai tärkeiden asioiden esille ottaminen on hyvä.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! On puhuttu syyttömän syyttämisestä. Useimmissa tapauksissa asianlaita on niin, että näyttö ei ole riittänyt välttämättä ja ehkä on ollut aihetta nostaa kuitenkin syyte. Mutta itse periaate on oikea.

Haluaisin vain todeta sen, että alioikeusuudistushan käynnistettiin sinipunana aikana ja annettiin silloin nimenomaan riitaprosessin osalta. Tuolloin rikosprosessipuoli ei ollut vielä valmis. Se valmistui Ahon hallituksen aikana ja, niin kuin todettiin, olisi ilmeisesti silloin ollut annettavissa.

Nyt on hyvin tärkeitä, kun tämä on vuosisadan uudistus, että ne kokemukset, jotka on riita- puolella siviiliprosessista saatu, osattaisiin hyödyntää, koska ne eivät yksinomaan ole myönteisiä. Varsinkin suurissa alioikeuksissa uudistus ja sen sisäänajo on aiheuttanut aika lailla ongelmia. Tämän vuoksi täytyisi varata riittävästi aikaa, niin että tuomioistuimissa voidaan valmistua koulutuksellisesti tulevan lakipaketin sisäänajo.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Varmaan jo saman toistoa alkaa olla, mutta haluan sanoa, että oikeusministereiden riitely ei minusta ollut oikein hyvää oikeuspolitiikkaa tässä salissa. Se oli vähän tarpeetonta. Tässähän on nostettu tärkeä lohko esille. Eduskunnassa ei juuri koskaan puhuta oikeuspolitiikasta eikä ihmisten oikeusturvasta sillä tavalla kuin nyt ed. Väistön otettua asian esille. Minusta se on se paras asia.

Haluan edelleen korostaa sitä, että mielestäni syytteen hylkäämistapauksessa syntyneet rikoksesta epäillyn oikeudenkäyntikulut on vain pie-nehkö osa asiasta. On puhuttu, että tämä nou-dattelee samaa linjaa — niin sanoi ed. Jätteen-mäki — kuin muutkin hallituksen esitykset, että köyhät kyykkyyn, sanon, kuten jo sanottiin, että kaikkein varattomimmat saavat maksuttoman oikeudenkäynnin, mutta kaikki muut jäävät sen ulkopuolelle. Miksi ne kulut ovat nousseet? Se johtuu meidän työttömyydestämme ym.

Kun oikeusministeri ei ollut puheeni aikana paikalla, haluan sanoa, että pidin puheenvuorossani huomattavasti äsken mainittua merkittävämpänä rikoksesta epäillyn julkista puolustusta. Se on paljon suurempi kysymyskokonaisuus. Samoin puheenvuorossani kiinnitin huomiota siihen, että erikoisen tärkeitä on asianomistajien oikeudenmukainen kohtelu, koska siinä on ollut pitkälti meillä ongelmia. Jos puhutaan kuitenkin sivistysvaltiosta, me emme koskaan voi unohtaa syytetyn ja rikoksesta epäillyn puolustusta sen takia, että se on sivistyskysymys, vaikka voi olla jonkun mielestä, niin kuin sanoitte, että he eivät tarvitsisi puolustusta, mutta se on hyvin tärkeä kohta.

Vielä sanon, että on hyvä, että tämä kokonaisuus on nyt tullut esille, ja on hyvä, että se saadaan vuoden 1997 alusta voimaan. Sanon, että muitakaan kohtia ei erillisinä voida käsitellä, vaan ne kuuluvat tähän pakettiin. Toivon, että tämä kokonaispaketti saadaan voimaan niin, että se on vuoden 97 alusta voimassa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Maksuton oikeudenkäynti, asianajajien lypsylehmä, on sellainen alue, josta olisi varaa ottaa varoja myös nyt puheena olevaan tarkoitukseen, jos se aiheelliseksi katsotaan.

Maksuttoman oikeudenkäynnin kustannuksia on pyritty myös eduskunnan toimesta vuosikaudet rajoittamaan, mutta se leviää koko ajan kuin pullataikina, ja asianajajat nauravat partaansa, kun saavat yhä suurempia palkkioita monta kertaa mitättömienkin asioiden ajamisesta. Minä toivoisin, että oikeusministeri jossakin vaiheessa jälleen kerran kiinnittäisi huomiota maksuttomien oikeudenkäyntien kohtuuttomiin kustannuksiin.

Mitä tulee ed. Lapintien lausuntoon, minä pääsin siihen käsitykseen, että hän arveli, että asian käsittely sujuisi nopeammin, jos kaikki olisivat juristeja. Minä sanon taas näin, että jos lakivaliokunnassa kaikki olisivat maallikkoja tai vanhoja poliiseja, asiat menisivät nopeasti. Juristit sen kuin näpertelevät asioitten kanssa päivästä toiseen, kunnes eräänä päivänä huomataan, että eduskuntakausi on ohi ja täytyy lähteä vaaleja valmistelemaan.

Oikeusministeri N i i n i s t ö : Arvoisa puhemies! Ehkä ihan lyhyesti vastaan siihen, mitä ed. Aittoniemi totesi: Me varmasti muistamme kaikki, että viime vaalikaudella maksutonta oikeudenkäyntiä koskeva lainsäädäntö oli eduskunnassa nimenomaan säästötoivein. Siihen tehtiin joitakin muutoksia, mutta eduskunnan selvän enemmistön mukaan ne muutokset pysähtyivät äärirajalle. Kovin vaikeaa on ajatella, että maksuttomasta oikeudenkäynnistä vielä karsittaisiin. Silloin me herättäisimme ihan saman keskustelun, jota nyt käydään aiheettomasti syytettyjen osalta. Mutta tutkitaan sekin väylä.

Erityisesti maksuttoman oikeudenkäynnin menot ovat nousseet nyt velkasaneeraustoiminnan vuoksi. Sillä puolella väistäämättä on jotakin tehtävä. En tarkoita, että tarkoituksena on ensisijaisesti säästää maksuttoman oikeudenkäynnin menoja, vaan järkevöittää velkasaneerauslain-

säädäntöä. Mutta se heijastuu maksuttoman oikeudenkäynnin menojenkin puolelle.

Ed. Mikkola otti varsin keskeisiä näkökulmia esiin. Julkinen puolustus on tietysti paljon laajakantoisempi asia, mutta epäilenpä pahasti, että siihen ei resursseja hevin löydy. Sittenkin sellainen pelivara, joka ehkä jossakin lähitulevaisuudessa syntyy, rajoittuisi tähän kysymykseen.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! On hyvä, että oikeusministeri Niinistö tuli myös mukaan keskusteluun. Puheenvuorossanihan korostin sitä, että nyt on alettu kiinnittää huomiota muunkin lainsäädännön osalta kansalaisen oikeusturvan parantamiseen ja tehty se viime vuosina systemaattisesti. Katson, että nyt olisi tämän hankkeen vuoro osana tätä tärkeää pääasiaa tai sitten erillisenä asiana.

Ed. Mikkola otti esille sen, että pitäisi mahdollisesti laajentaa lakialoitteen alaa ja rikoksesta epäillyn julkinen puolustusmahdollisuus ottaa mukaan tähän. Siihenkin kiinnitin puheenvuorossani huomiota ja katsoin, että se sopii vallan hyvin tehtäväksi valiokuntakäsittelyn yhteydessä, kun on käytettävissä riittävä asiantuntemus ja muutenkin asiaa perusteellisesti siellä pohditaan ja valmistellaan.

Mitä tulee ministeriön raameihin, joihin ministeri Niinistö kiinnitti huomiota, minusta oikeusturvanäkökohdat ja oikeusvaltion periaatteet pitää ottaa huomioon myös valtiovarainministeriössä ja valtioneuvoston piirissä kokonaisuudessaan. Jos raameja on tarpeen korottaa, toki niin pitää tehdä. Me kaikki tiedämme, että viime vuosien ja itse asiassa viime vuosikymmenen vaihteen jälkeiset taloudelliset ongelmat ja niistä monin tavoin myös yhteiskunnalle aiheutuneet kustannukset ovat tuoneet meille yllätyksiä, ja varmasti niitä tulee vielä tästä eteenkinpäin, mutta olennaista on, että mahdollisimman hyvin oikeutta voitaisiin kaikissa tilanteissa kansalaisille jakaa ja kansalaiset eivät joutuisi tästä kärsimään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 3) asia.

4) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1996

Hallituksen esitys 114/1995 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 17/1995 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

5) Hallituksen esitys laiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

Hallituksen esitys 57/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 3/1995 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

6) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain 4 ja 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 58/1995 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1995 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

7) Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 101/1995 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 4/1995 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi merimiesten palkkaturvallain muuttamisesta

Hallituksen esitys 126/1995 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 2/1995 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

9) Hallituksen esitys laeiksi työaikalain sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 127/1995 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1995 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

—
P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.
—

Täysistunto lopetetaan kello 13.59.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen